

ІННОВАЦІЙНІ СТРУКТУРИ РЕГУЛЮВАННЯ УРБАНІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У РЕГІОНІ

Обґрунтовано поняття урбокластера як інноваційної структури регулювання урбанізаційних процесів у регіоні. Виходячи з особливостей сучасного трактування процесів інновацій у територіальних суспільних системах та з урахуванням актуальних тенденцій розвитку урбанізації в Україні, запропоновано систему напрямів регулювання урбанізаційних процесів. Визначено перелік ключових регуляторів урбанізаційних процесів у регіоні та окреслено перспективи подальших досліджень.

Ключові слова: урбокластер, інноваційна структура, регулювання, урбанізаційні процеси, регулятори.

Постановка проблеми. У другій половині ХХ ст. країна пережила етап активізації міграційних процесів у напрямі "село-місто", внаслідок чого інтенсивно зростала як роль міст, так і їхня територія, формувалася особливий міський уклад життя. Водночас, із початком теперішнього століття ці трансформаційні процеси практично зупинилися і урбаністичний розвиток України перейшов у перехідну стадію згортання урбанізаційних процесів у класичному розумінні. Ці процеси, а також загальне зростання ролі інноваційної діяльності у суспільному розвитку, зумовлюють необхідність у зміні підходів до трактування сучасних форм системи розселення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Перспективним напрямом у сучасній економічній науці, що акцентує увагу на актуальних тенденціях розвитку постіндустріальної економіки, є концепція інноваційного регулювання урбанізаційних процесів, теоретико-методологічні основи якої викладені у працях таких вітчизняних учених, як: Н.Г. Каніщенко, І.В. Лисенко, П.Т. Саблук, Г.М. Самійленко, І.В. Сандига, О.С. Телетов та ін.

Цю концепцію українські науковці головним чином розглядають в контексті оптимізації розвитку підприємств та їх комплексів, а також удосконалення управління ними. Водночас її соціальна складова, на наш погляд, є базовою у формуванні економічних систем і базується на наявній системі розселення, практично залишається поза увагою вітчизняних науковців.

Постановка завдання. Виходячи з цього, на нашу думку, назріла потреба в докорінному перегляді наявних підходів до розуміння інноваційного регулювання економіки й обґрунтуванні відповідного поняттєво-термінологічного апарату в контексті сучасних тенденцій розвитку зарубіжної науки. Власне, наведені міркування і зумовили основне завдання нашого дослідження.

Виклад основного матеріалу. Концепція інноваційного регулювання урбанізаційними процесами, що реалізується в сучасних умовах на регіональному рівні, є головним і визначальним фактором забезпечення регіональної конкурентоспроможності [3]. Інноваційне регулювання економіки призводить до посилення функціональної спеціалізації окремих регіонів. Переваги такої ситуації зумовлюють і в нашій країні поступовий перехід до кластерної політики, заснованої на підтримці географічної концентрації взаємопов'язан-

них підприємств. Як зазначає І. Сандига, основу такої політики, орієнтованої на інноваційний розвиток, становить комплексне використання соціально-економічного потенціалу, територій шляхом перерозподілу ресурсів з метою збільшення капіталізації регіонів [5].

На сучасному етапі досліджень інноваційний підхід регулювання або кластерний підхід активно використовують під час розроблення програм перспективного розвитку економіки регіонів, побудови чи реструктуризації регіональних економічних підсистем, вирішення територіальних соціальних проблем, проблем раціонального ресурсовикористання, якості життя населення тощо [10, с. 179].

На думку фахівців, основними властивостями та перевагами кластера в сучасних економічних умовах є:

- 1) наявність сконцентрованих на визначеній території підприємств однієї або суміжних видів діяльності;
- 2) взаємна підтримка підприємств у просуванні ресурсів та продукції за умов нормальної ринкової конкуренції;
- 3) наявність великої кількості діючих у кластері малих підприємств;
- 4) вільний обмін інформацією в середині кластера;
- 5) приток інвестиційних ресурсів, які сприяють виникненню підприємств інфраструктури;
- 6) залучення ресурсів із галузей, що не можуть їх ефективно використовувати;
- 7) стимулювання підвищення конкурентоспроможності продукції, що випускається, не лише всередині кластера, але і на підприємствах, пов'язаних вертикальними технологічними зв'язками [1].

Виходячи з особливостей сучасного трактування процесів кластеризації в територіальних суспільних системах, а також з урахуванням не розробленості, як у вітчизняній, так і в зарубіжній науці теоретико-методологічних аспектів власне міської кластеризації, з метою оптимізації управління урбанізаційними процесами в регіоні, насамперед на етапі проектування, пропонуємо ввести в обіг поняття урбокластера. У нашому розумінні урбокластер – це територіальне поєднання форм розселення та видів економічної діяльності, що є джерелом поширення інновацій, зокрема специфічного міського способу життя, та генератором росту сучасних міських агломерацій. Саме урбокластери, на наш погляд, повинні бути головними об'єктами регулювання урбанізаційних процесів у регіоні.

Основним рушієм процесів розвитку сучасних урбокластерів є власне соціальна урбанізація як поширення міського способу життя (як у напрямі до зовнішніх периферійних зон, так і всередині самого кластера, який, особливо у випадку наявності в його ядрі великого міста, характеризується істотною внутрішньою неоднорідністю).

З урахуванням викладеного вище, доцільно виділити дві полярні за змістом урбанізаційних процесів просторові структури – урбокластери та периферійні зони. Характерними рисами перших є ядерність (наявність одного чи декількох "ядер" – центрів зростання) та інноваційність, а других – розосередженість (диференційованість) і традиційність. У периферійних зонах зага-

¹ Наук. керівник: проф. Л.Т. Шевчук, д-р екон. наук

лом домінує сільський тип розселення, який, на відміну від міського, характеризується деконцентрацією населення та мережі суб'єктів господарювання.

Очевидно, варто також відрізнити пропоноване нами поняття урбокластера від поняття агломерації і, відповідно, процеси кластеризації та агломерування. При тому, що обидва процеси мають спільну основу, їх відрізняють функціональні та управлінські (регуляторні) аспекти (табл.).

Табл. Порівняльний аналіз форм територіальної організації системи розселення (агломерації) та інноваційних урбанізаційних структур (урбокластерів)

Агломерація	Урбокластер
Форма організації системи розселення, що може виконувати відповідні функції	Синтетичний (комплексний, поліфункціональний) характер. У випадку, коли певні функції не розвинені, то важливим завданням є їхнє забезпечення в майбутньому
Вагому роль відіграють просторові зв'язки, що виникають внаслідок "територіальної гравітації" між населеними пунктами	Окрім просторових, на провідному місці перебувають функціональні, управлінські, інформаційні зв'язки та спільні стратегічні цілі розвитку
Генетично пов'язана із процесами індустріалізації	Основне джерело формування – розвиток соціальної, інформаційно-культурної та інноваційної сфери
Переважає просторова та демосоціальна інтеграція	Домінує економічна та інформаційно-культурна інтеграція
Актуальна стадія розвитку багатьох урбосистем	Перспективний і прогнозний характер

Важливо зазначити, що з певної точки зору агломерації та урбокластери можна розглядати як складові одного і того ж урбанізаційного процесу. Адже урбокластер, у нашому розумінні, є однією із перспективних форм розвитку будь-якої агломерації.

На наш погляд, саме на базі урбокластерів доцільно планувати управління міським розвитком, оскільки лише так можна повною мірою врахувати всі наявні взаємозв'язки і тенденції розвитку систем розселення. Наприклад, недоцільно розділяти управління просторовим розвитком великого міста (рівень відповідного міського поселення) і його приміської зони (суміжні адміністративні райони), оскільки генетично і функціонально – це складові одного і того ж процесу.

Регулювання процесів формування і розвитку урбокластерів у регіоні, на наш погляд, має включати такі ключові напрями:

- збалансований економічний розвиток ядра урбокластера – обласного центру;
- пріоритетність розвитку інформаційних технологій та сфери послуг;
- підвищення природного приросту населення і встановлення оптимального міграційного балансу;
- контроль над дотриманням планів перспективного розвитку міста у контексті забудови території та розширення його меж;
- зменшення негативного впливу міського господарства та транспорту на довкілля;
- встановлення оптимальної взаємодії між обласним центром та його приміською зоною;

- оптимізація галузевої і територіальної структури господарства;
- актуалізація правового статусу населених пунктів;
- інтенсифікація розвитку туризму та готельного господарства;
- підвищення рівня життя міського населення, формування прогресивної вікової та соціальної його структури;
- зменшення міграційного відтоку населення як зовнішнього, так і внутрішньорегіонального;
- формування технополісів та інноваційних кластерів, поширення інформаційно-комунікаційних технологій;
- поширення інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема доступу до мережі Інтернет;
- формування конкурентоспроможної пропозиції на ринку промислової та сільськогосподарської продукції підприємств регіону;
- розвиток транспортної інфраструктури та міського комунального господарства;
- подолання соціальних проблем та ін.

Усі окреслені напрями можуть бути реалізованими за допомогою низки регуляторів, до яких відносимо: правові, політико-адміністративні, макроекономічні, ринкові, організаційні, містобудівні, інфраструктурні, технологічні, демографічні, соціальні, культурні, інформаційні.

Висновки. Отже, інноваційний характер кластеризації в урбанізаційних процесах зумовлює актуальність як обґрунтування теоретико-методологічних основ відповідних досліджень, так і розробки підходів до вирішення прикладних завдань міського розвитку на регіональному рівні. Водночас, з урахуванням перспективного і прогнозного характеру виділених нами структур (урбокластерів), їх варто також враховувати у планово-проектній та стратегічній документації як у галузевій, так і в комплексно-регіональній. Ймовірно, що у перспективі може виникнути також необхідність у реформуванні системи адміністративно-територіального устрою з метою оптимізації управління відповідними урбокластерами.

Література

1. Амоша О.І. Формування кластерної моделі соціально-економічного розвитку міста / О.І. Амоша, К.В. Некрасова // Економіка будівництва і міського господарства. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.prev.donnasa.edu.ua/win/publish/issues/esigh/st02.pdf>.
2. Важинський Ф.А. Зарубіжний досвід розвитку територіально-виробничих систем / Ф.А. Важинський, О.О. Жовтанецька, А.В. Колодійчук // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2007. – Вип. 17. 3. – С. 141-145.
3. Лисенко І.В. Кластерна концепція інноваційного розвитку економіки регіону / І.В. Лисенко. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.confcontact.com/20111019/2_lisenko.htm.
4. Нагірна В.П. Територіальна структура господарства і розселення населення: ретроспектива і сучасні реалії / В.П. Нагірна // Український географічний журнал. – 2009. – № 1. – С. 36-41.
5. Сандига І.В. Кластеризація економіки як умова її розвитку / І.В. Сандига. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.intkonf.org/sandiga-iv-klasterizatsiya-ekonomiki-yak-umova-yiyi-rozvitku/>
6. Симагин Ю.А. Территориальная организация населения. : учебн. пособ. [для студ. ВУЗов] / Ю.А. Симагин. – М. : ИТК "Дашков и К⁰", 2005. – 243 с.
7. Стеченко Д.М. Управління регіональним розвитком : навч. посібн. / Д.М. Стеченко. – К. : Вид-во "Вища шк.", 2000. – 223 с.

8. Сучасні урбанізаційні процеси: тенденції та регіональна диференціація. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.geograf.com.ua/geoinfocentre/20-human-geography-ukraine-world/720-suchasni-urbanizatsijni-protsesti-tendentsiji-ta-regionalna-diferentsiatsiya>

9. Феленчак Ю. Застосування кластерного аналізу в дослідженнях ризиків демографічних втрат: місто, регіон, держава / Ю. Феленчак // Схід: аналітично-інформаційний журнал. – Спец. вип. – 2011. – № 1 (108). – С. 178-182.

Комарницька А.О. Инновационные структуры регулирования урбанизационных процессов в регионе

Обосновано поняття урбокластера як інноваційної структури регулювання урбанізаційних процесів в регіоні. Виходячи з особливостей сучасної трактовки процесів кластеризації в територіальних соціальних системах і з урахуванням актуальних тенденцій розвитку урбанізації в Україні, запропонована система напрямків регулювання урбанізаційних процесів. Определен перечень главных регуляторов урбанізаційних процесів в регіоні і очерчені перспективи подальших досліджень.

Ключевые слова: урбокластер, інноваційна структура, регулювання, урбанізаційні процеси, регулятори.

Komarnitska A.O. Innovative structures regulation urbanization processes in the region

Concept of urbocluster as an innovative structure of regulation of urbanization processes in a region is grounded in the article. Taking into account the features of modern interpretation of processes of clusterization in the territorial social systems and actual progress of urbanization trends in Ukraine, the system of directions of regulation of urbanization processes is offered. List of key regulators of urbanization processes in a region is created and prospects of subsequent researches are outlined.

Keywords: urbocluster, innovative structure, regulation, urbanization processes, regulators.

УДК 336.713

Ст. викл. З.Р. Костак, канд. екон. наук – Львівська КА

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКУ

Розглянуто суть та особливості формування кредитної політики банку. Проаналізовано структуру кредитного портфеля ПАТ КБ "ПриватБанк" залежно від характеру забезпечення. Обґрунтовано доцільність впровадження інноваційних розробок під час формування кредитної політики банку. Запропоновано механізм формування та реалізації інноваційної кредитної політики банку.

Ключові слова: кредитна політика, банк, інноваційна кредитна політика банку, кредитні операції.

Аналіз банківської діяльності свідчить про те, що кредитування, або ж кредитні операції займають ліву частку у структурі активних операцій вітчизняних банківських установ, а відтак є пріоритетним напрямом їхньої діяльності. Тому правильно визначена кредитна політика банку повинна стати каталізатором підвищення фінансових результатів їх діяльності, особливо у періоди фінансової нестабільності.

Досліджуючи особливості формування кредитної політики банку і враховуючи реалії сьогодення, зазначимо, що традиційні підходи до вироблення оптимальної кредитної політики вітчизняних банків дедалі частіше потребують нестандартних (новаторських) рішень, використання інноваційних розробок у банківській практиці. З огляду на це, актуальною, на наш

розсуд, є проблема створення ефективного механізму формування та реалізації кредитної політики банку на основі впровадження інноваційних розробок у процес банківського кредитування.

Аналіз літературних джерел і законодавчої бази свідчить [1-7], що більшість науковців недостатньо уваги приділяють формуванню кредитної політики банку, а саме її інноваційній складовій. Натомість активно аналізують кредитні операції банків, пропонують способи зниження кредитних ризиків та шляхи активізації кредитної діяльності вітчизняних банківських установ тощо. Так, Н. Дзюбановська [3] основну увагу приділяє методам зниження відсоткового ризику, які, на наш розсуд, є складовою формування кредитної політики банку. О. Кириченко у своїх доробках досить вдало досліджує теоретичні аспекти диверсифікації кредитного ризику і пропонує модель диверсифікації кредитного портфеля банку [5]. О. Дзюблюк у своїй праці [2] чітко виділяє основні проблеми кредитної політики українських банків. Це, на його погляд, нагромаджений обсяг проблемної заборгованості за наданими кредитами, відносно повільне зростання обсягів кредитування і високі кредитні ризики. На жаль, у наукових працях і досі немає єдиної загальновизначеної кредитної політики для всіх банків.

Метою дослідження є визначення особливостей формування кредитної політики вітчизняних банків (на прикладі ПАТ КБ "ПриватБанк") і розроблення пропозицій щодо удосконалення механізму формування кредитної політики банку на інноваційній основі.

Загальновідомо, що кредитна політика банку – це стратегія і тактика банку щодо залучення коштів та спрямування їх на кредитування клієнтів банку (позичальників) на основі принципів: поверненості, терміновості, цільового використання, забезпеченості, платності [1]. Проте на практиці кожен банк визначає свою власну кредитну політику, беручи до уваги всю сукупність ризиків (внутрішніх і зовнішніх), які впливають на ефективність його діяльності, враховуючи також ставлення керівництва банку до ризику тощо.

На нашу погляд, доцільно виділити найважливіші зовнішні та внутрішні чинники, які впливатимуть на формування менеджментом банку кредитної політики, це [5, с. 81]:

- загальний стан економіки країни, темпи інфляції;
- грошово-кредитна політика Національного банку України;
- рівень доходів населення, здатність споживати банківські послуги, наявність соціальних пільг;
- регіональна та галузева специфіка функціонування банку;
- рівень цін на банківські продукти та послуги;
- соціальна напруженість;
- політизованість суспільства;
- попит на кредити банку його клієнтів.

До найважливіших внутрішніх чинників, які визначають кредитну політику банку щодо кредитування фізичних осіб, належать: кредитний потенціал банку; ступінь ризику та придатності окремих видів споживчих позик; стабільність депозитів; забезпеченість позик; професійна підготовленість, кваліфікація та досвід персоналу банку; клієнтура банку; цінова політика банку.